

Der var engang....

Af Kim Søholt Larsen, biolog, Cand. Scient. & PhD med speciale i blodsugende insekter på mennesker og dyr. Arbejder med forskning, produktudvikling og formidling inden for dette område. Kontakt: kim@ksl.dk.

Trods overskriften så er denne artikel ikke et eventyr. Den handler nemlig om hovedlus eller mere præcist om, hvad der er sket i lusenes verden de seneste ti til femten år.

De fleste som beskæftiger sig professionelt med børn har bemærket, at der snakkes utroligt meget om lus. Det er positivt på den måde, at det har betydet en større åbenhed omkring lus. Men omvendt afspejler det jo også, at lus i dag har udviklet sig til et helt almindeligt problem for stort set alle børnefamilier. Ja faktisk er lusene blevet så stort et problem, at man oplever nogle forældre, der simpelt hen har givet op overfor luseplagen. Det er typisk forældre der oplever, at stort set lige meget hvad de gør, så kommer lusene bare igen og igen. Sammenligner man situationen i dag med hvordan det var, da nutidens forældre var børn, ja så viser det sig, at tidligere var lus stort set ikke noget som børnefamilier havde erfaringer med. Det betyder, at mange af nutidens forældre ikke oplevede selv at have lus, og står derfor relativt fremmedgjorte overfor lusene, når de dukker op hos deres egne børn. En nyere australsk undersøgelse viste f.eks., at kun 16 % af forældrene faktisk var i stand til at finde ud af, om deres børn havde lus eller ej. Og mener man at situationen i Danmark måske ikke er helt så gal, så viser tal f.eks. fra 2005 at 46 % af børnene i ”den lusepligtige alder” – det vil sige fra 3 – 10 år – havde haft lus inden for et år. Der er således i dag et massivt behov for, at primært forældrene, men også fagfolk som sundhedsplejersker og apoteks- og Matas personale bliver opdaterede med såvel generel viden om lus som viden om de nyeste lusemidler og bekæmpelsesstrategier.

Øget samarbejde om lus

Når man taler om lus er information og koordineret indsats kodeordene. Igennem de mange år hvor lus ikke var et større problem, var der heller ikke megen ordentlig information at hente, når der var behov for det. Og – den information, der faktisk forelå, var i de fleste tilfælde ikke fagligt korrekt, både hvad angår lusenes biologi og information om lusemidlerne. I begyndelsen af 90’erne tog Skadedyrlaboratoriet så initiativ til at få denne information opdateret. Det skete på baggrund af et øget antal henvendelser til laboratoriet omkring problemer med hovedlus. Skadedyrlaboratoriet udarbejdede bl.a. en ny vejledning om lus. Denne vejledning, der er blevet en slags standardvejledning i Danmark, når det gælder information om lus, kan ses på www.dpil.dk.

Vejledningen, der ellers løbende er blevet opdateret, mangler dog for øjeblikket information om den nye type lusemidler med silikoneolier. I løbet af 90’erne skete der i samarbejde med lægemiddelindustrien også en opdatering af lusemidlernes indlægssedler, ligesom der blev etableret et øget samarbejde om lus med apotekerne og Matas. Beklageligvis nåede en del af denne information, af forskellige grunde, ikke videre ud til den kommunale sundhedspleje. Det er måske derfor, at man faktisk den dag i dag kan se meget, meget forskellige anbefalinger i de forskellige kommuner om, hvad der er vigtigt og rigtigt om lus.

Også på det internationale plan er der sket meget på luseområdet de seneste år. I 1995 blev det første fælles nordiske lusemøde afholdt, et initiativ som er blevet fulgt op af flere nordiske møder, senest i 2006. Det næste nordiske lusemøde forventes afholdt primo 2008 og vil i modsætning til tidligere møder, være åbent for alle interesserede. De fælles nordiske møder har bl.a. medført en

harmonisering af produktinformation og af den generelle information om lus. På verdensplan afholdes der nu også internationale lusekongresser. Her fremlægges de seneste forskningsresultater ligesom der udveksles erfaringer med bekæmpelses strategier og midler/metoder. Disse møder arrangeres af The International Society of Phthirapterists (ISOP). I dette regi har en international ekspertgruppe bl.a. udarbejdet internationale retningslinjer for bekæmpelse af lus. Information omkring tidligere og kommende ISOP- møder og aktiviteter ,samt oplysninger om den nyeste luseforskning kan ses på www.phthiraptera.org.

Også på andre områder er der et øget samarbejde for at få gjort kål på lusene. Igennem en årrække har der været afholdt ”Store Lusedag” 31. januar, hvor alle forældre blev opfordret til at tjekke deres børn for lus. Dette initiativ bliver i år fulgt op af ”**Lusekrigen**”, der afholdes den første fredag efter skolestart. Dette er i år **fredag den 17. august**. Tidspunktet er valgt, fordi man erfaringsmæssigt oplever masser af lus, når børnene starter i skole og børnehaver efter sommerferien. Faktisk benævnes august til oktober i fagkredse som ”Store lusesæson”, mens man umiddelbart efter juleferien kan opleve ”Lille lusesæson”. Sådanne lusedage organiseres typisk som et samarbejde mellem sundhedsplejen og børnehaver, skoler og SFO.

Ny viden

Resistens har gennem mange år været nævnt i forbindelse med lus. Helt tilbage i 1994 kom de første tilbagemeldinger om svigt af lusemidler her i Danmark. Mistanken om resistens var der, men det var først i 2005 med Skadedyrlaboratoriets undersøgelse, at der påvist resistente lus. Denne undersøgelse varslede for alvor introduktionen af andre behandlingsmetoder. Kæmning blev et populært alternativt til de gængse lusemidler Prioderm og Nix. En videnskabelig undersøgelse fra samme år viste dog, at ”Bug Buster” metoden ikke var tilstrækkelig effektiv. Fire kæmninger på 14 dage gjorde kun 57 % af de behandlede fri for lus. Bl.a. dette resultat er grundlaget for, at det nu anbefales at kæmme mindst hver anden eller hver dag, hvis man vil anvende kæmning som bekæmpelsesmetode. I efteråret 2006 blev lusemidlet Hedrin så introduceret på det danske marked, og det blev på bare 3 måneder landets mest solgte lusemiddel. Hedrin tilhører en ny type af lusemidler, der indeholder silikoneolier. Denne type af lusemidler virker fysisk på lusene og ikke på lusenes nervesystem, som det gælder for de traditionelle lusemidler med insektgiftene. Dette betyder igen, at midlet dræber lusene uanset om lusene er resistente eller ej.

Brug af tættekammen, den ældst kendte måde at bekæmpe lus på, er stadig også den mest effektive metode til at finde lusene på. En undersøgelse fra sidste år viste, at en god moderne tættekam finder lus næsten 5 gange så effektivt, som hvis man bruger fingrene til at lede efter lusene. Anvendelsen af balsam ved kæmning er også kommet til inden for det seneste tiår. Kæmning med balsam ved gør det både lettere at få kammen gennem håret og ligesom effektiviteten af kæmningen øges væsentligt. De der har set lus filmet, mens de kravler rundt i hår ved at lusene bevæger sig hurtigt og adræt rundt i tørt hår – det kan de ikke i hår vædet med balsam.

Den traditionelle tættekam har også undergået en forvandling. Pressen har mest fokuseret på nye opfindelser som tættekamme med strøm på eller som påmonteres en støvsuger. For begge disse typer af apparater gælder, at der ikke er nogen dokumentation for, at det er en effektiv behandling mod lus. Ved udformningen af en moderne tættekam, er der et par hovedregler. En afgørende faktor har vist sig at være afstanden mellem tænderne og tændernes udformning. En kam, der effektivt skal kunne kæmme, både de voksne lus og de små lusenymfer ud af håret, skal have en afstand på ca. 0,2 mm mellem kammens tænder. Kamme med tættere tænder, dvs. en tandafstand på kun ca. 0,15 mm, er beregnet til at fjerne luseæg. Kantede tænder er generelt bedre end runde eller ovale

tænder, ligesom kammens tænder bør være afrundede i spidsen for ikke at ridse eller genere hovedbunden. Da en kæmning kan tage lang tid – specielt når det drejer sig om langt og kraftigt hår – skal kammen også være behagelig at holde på. Derfor har moderne tættekamme i plast, i modsætning til den klassiske plast tættekam, kun tænder på den ene side. De seneste år er der kommet tættekamme med klinisk dokumentation.

Med hensyn til lusenes biologi er der også blevet aflivet en del myter. De har kort sagt alle vist, at hovedlus kun lever på mennesker og at de smitter ved fysisk kontakt. Det betyder, at rengøring, vask eller frysning af tøj, legetøj, møbler og bamser med mere, ikke spiller nogen rolle i forbindelse med lus. Det er derfor vigtigt, at man koncentrerer sin indsats helt og holdent om, hvad der måtte være i håret. Men husk – man skal stadig rengøre kamme og børster.